

Onderwijs in kwalitatief onderzoek

Hennie Boeije & Jeanine Evers*

Bij onderwijs in methoden en technieken gaat het erom anderen te leren wat wetenschappelijk onderzoek is en hun vaardigheden bij te brengen om zelf onderzoek te doen. Op de universiteiten staat centraal dat studenten tot academici worden opgeleid. Methoden en technieken van onderzoek worden gezien als de academische vaardigheden bij uitstek. Sinds 2001 hebben ook de hbo's tot taak hun afgestudeerden te bekwamen in (voornamelijk) praktijkgericht onderzoek dat, vanwege de van oudsher nauwe banden met de beroepspraktijk, tegelijk een functie kan hebben bij de innovatie van die praktijk. De lectoraten zijn destijds ingesteld om dit structureel vorm te geven en inmiddels is er een Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO; HBO-raad, 2007), waarin het kwaliteitszorgsysteem uiteen wordt gezet. Hierin wordt praktijkgericht onderzoek gedefinieerd als: geworteld in de beroepspraktijk, vraagstellingen worden ingegeven door de professionele praktijk. Het is praktijkgestuurd in die zin dat het ook strategische vragen en langetermijnvisies ontwikkelt. Er wordt niet op voorhand gekozen voor een specifieke disciplinaire of methodologische benadering, de aanpak is vaak multi- en/of transdisciplinair. Het is methodologisch verantwoord en daarnaast sterk gebonden aan de toepassingscontext, waardoor zowel wetenschappelijke als beroepsspecifieke criteria een rol spelen bij de beoordeling. Kennis moet niet alleen geldig en betrouwbaar zijn, maar ook maatschappelijk robuust.

In de nota van de HBO-raad *Naar een duurzaam onderzoeksklimaat* (2010) worden daarnaast onder andere de volgende ambities met betrekking tot het onderzoeksklimaat aan hbo's geuit:

- Onderzoek en onderwijs zijn twee gelijkwaardige pijlers die elkaar bevruchten en ondersteunen. Een uniforme aanpak ziet men niet als haalbaar, maar alle hbo's staan voor dezelfde vragen: is de organisatiestructuur voldoende bevorderlijk voor beide en zijn de onderzoekscompetenties voldoende ingebed in het curriculum? Men meent dat hiervoor het aantal personen, actief in onderzoek, dient te worden uitgebreid op zowel lector- als docentniveau (p. 6-7).
- De ontwikkeling van zogenoemde 'praktijkdisciplines' analoog aan de vakdisciplines in het wo, die specifieke kwaliteitsstandaarden ontwikkelen in het verlengde van het BKO. De grote diversiteit in domeinen waarbinnen men

* Hennie Boeije is universitair hoofddocent bij de vakgroep Methoden & Technieken van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Utrecht. Zij doceert voornamelijk kwalitatieve onderzoeksmethoden. E-mail: h.boeije@uu.nl. Jeanine Evers is eigenaar-directeur van Evers Research & Training, dat trainingen in kwalitatieve onderzoeksmethoden verzorgt voor onderzoekers en promovendi en hen ook coacht daarbij. Daarnaast is zij universitair docent kwalitatieve onderzoeksmethoden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. E-mail: j.evers@eshcc.eur.nl.

onderzoek doet, maakt dat ook de methoden en technieken in praktijkgericht onderzoek zeer divers zijn (p. 11-12).

- Vergroten en verbeteren van zowel het opleidingsniveau van de medewerkers als de infrastructuur om te komen tot een meer onderzoeksgerichte cultuur. Daarbij hoort de aanscherping van de inhoudelijke aansturing van onderzoek (p. 13-14).

KWALON heeft als missie om (het denken over) kwalitatieve onderzoeksmethoden te bevorderen. Daarom leek het ons leerzaam en interessant de boven beschreven ontwikkeling binnen het hbo als uitgangspunt te nemen voor onze najaarsconferentie in december. Op deze conferentie gaan docenten en onderzoekers van het wo en het hbo hierover met elkaar in gesprek.

Om spraakverwarring tijdens deze uitwisseling te voorkomen willen wij onderscheid maken tussen de begrippen fundamenteel wetenschappelijk onderzoek, praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek en praktijkgericht niet-wetenschappelijk onderzoek (Tijmstra & Boeije, 2011). *Fundamenteel wetenschappelijk onderzoek* richt zich op het oplossen van kennisproblemen die in eerste instantie door wetenschappers worden geformuleerd. *Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek* richt zich op het oplossen van praktijkproblemen die in eerste instantie door mensen buiten de wetenschap c.q. universiteit worden geformuleerd. De toevoeging 'wetenschappelijk' houdt in dat onderzoekers systematisch werken, theoretisch zijn georiënteerd, empirisch onderzoek doen en dat hun onderzoek controleerbaar is door anderen. Dit zijn enkele belangrijke elementen om wetenschappelijk onderzoek af te bakenen van bijvoorbeeld *praktijkgericht niet-wetenschappelijk onderzoek*, dat bedoeld is om praktijkproblemen op te lossen zonder daarbij wetenschappelijk te werk te gaan. Kenmerkend voor dit type onderzoek is dat het zich niet verder uitstrekt dan de eigen organisatie, dat de regels van de beroepsgroep of de opdrachtgever belangrijk zijn bij de uitvoering en dat de resultaten vaak snel op tafel moeten komen.

Kijkend naar deze driedeling kunnen wij ons afvragen wat voor onderzoek studenten leren in het wo en het hbo. Wanneer het zo is dat hbo-studenten kennis maken met hun werkveld, bijvoorbeeld een ziekenhuis of een school, en daarvoor een onderzoeksvraag formuleren, dan ligt het voor de hand dat ze een praktijkprobleem zullen gaan oplossen in hun bachelorscriptie. Studenten aan de universiteit zullen eerder een vraagstelling formuleren die voortkomt uit een van de vakgroepen van hun discipline, bijvoorbeeld sociologie of psychologie, en sneller fundamenteel onderzoek doen voor hun bachelorscriptie. Het is de vraag of dit werkelijk zo is en of het de bedoeling is. Wat zijn de eindtermen van een methoden-en-techniekencurriculum op het hbo en het wo? Wat willen we dat studenten weten en kunnen aan het eind van hun studie? Welke rol spelen daarbij de vakdisciplines of praktijkdisciplines? En hoe zien de curricula er dan in grote lijnen uit? Kwalitatieve onderzoeksmethoden komen niet in alle curricula aan bod; het omgekeerde echter, curricula waar kwantitatieve methoden en statistiek geen rol van betekenis hebben, zijn er nauwelijks. Althans, aan de universiteit. Interessant is om te bestuderen hoe dit zich heeft ontwikkeld binnen het hbo. Maken studen-

ten kennis met zowel kwalitatief als kwantitatief onderwijs? Ook hier kan weer de vraag worden gesteld of dit nadrukkelijk een keuze is geweest en met welke argumenten deze keuze is gemaakt. Past kwalitatief onderzoek bijvoorbeeld beter bij de problemen die men met het praktijkgericht onderzoek wil bestuderen of bij wat men in het veld gewend is, of bij de kennis, vaardigheden en affiniteit van de docenten of de studenten?

Op deze en andere vragen zal tijdens de najaarsconferentie van KWALON worden ingegaan door zowel de sprekers als het publiek in de vier discussietafels met moderatoren uit zowel hbo als wo. We zijn benieuwd naar de huidige praktijk, naar overeenkomsten en verschillen tussen wo en hbo, naar 'gewenst' en 'ontstaan', naar de vraagstukken, naar goede voorbeelden en naar inzichten die kunnen bijdragen aan het onderwijs van huidige en komende generaties studenten.

Literatuur

- HBO-raad (2007). *Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek (BKO) 2009-2015*. Versie oktober 2007, algemene ledenvergadering. Geraadpleegd via www.hbo-raad.nl.
- HBO-raad (2010). *Naar een duurzaam onderzoeksklimaat. Ambities en succesfactoren voor het onderzoek aan hogescholen*. Geraadpleegd via www.hbo-raad.nl.
- Tijmstra, J. & Boeije, H.R. (2011). *Wetenschapsfilosofie in de context van de sociale wetenschappen*. Amsterdam: Boom/Lemma.